

Prevela i priredila Aleksandra Džikić Nikolić, konzervator
Narodni muzej u Beogradu

TERMINOLOGIJA – KONZERVACIJA MATERIJALNOG KULTURNOG NASLEĐA

Budući da:

- a) naš cilj jeste da predamo materijalno kulturno nasleđe narednim generacijama, obezbeđujući istovremeno njegovu sadašnju upotrebu i poštujući njegov društveni i duhovni značaj,
- b) sve preduzete mere i aktivnosti predstavljaju rezultat sveobuhvatnog interdisciplinarnog procesa odlučivanja,
- c) proces odlučivanja uvek uključuje dokumentaciju i ispitivanje (istorijsko, umetničko-istorijsko, naučno ili tehničko), te uzima u obzir prošli, sadašnji i budući kontekst predmeta,

kao i da je od osnivanja međunarodnog Komiteta za konzervaciju ICOM-a (ICOM-CC):

- d) naša profesionalna zajednica značajno proširena u pogledu broja i raznovrsnosti predstavljenih struka i kultura,
- e) javnost postala ključni partner u čuvanju našeg zajedničkog kulturnog nasleđa,
- f) terminologija ponekad nenamerno gomilana,* što je izazvalo zbrku i nerazumevanje,

ICOM-CC – koji preko ICOM-a predstavlja široku međunarodnu stručnu mrežu – uočava potrebu za postojanjem jasne i dosledno primenjivane terminologije, a radi unapređivanja komunikacije između svojih članova, članova ICOM-a, zatim u svetskoj zajednici stručnjaka u oblasti nasleđa, kao i radi bolje komunikacije sa širom javnošću.

ICOM-CC usvaja sledeće termine: *preventivna konzervacija, kurativna konzervacija, restauracija*, a tim pojmovima označava se sve ono što zajedno čini *konzervaciju* materijalnog kulturnog nasleđa. Mere i aktivnosti na koje se pomenuti termini odnose razlikuju se u pogledu ciljeva.

Definicije termina su sledeće:

Konzervacija se odnosi na sve mere i aktivnosti koje se sprovede radi čuvanja materijalnog kulturnog nasleđa i koje istovremeno omogućuju njegovu pristupačnost današnjim i budućim generacijama. Konzervacija obuhvata *preventivnu konzervaciju, kurativnu konzervaciju i restauraciju*. Trebalo bi da sve mere i aktivnosti podrazumevaju poštovanje značaja i fizičkih osobina predmeta kulturne baštine.

– **Preventivna konzervacija** obuhvata sve mere i aktivnosti usmerene na izbegavanje ili svođenje propadanja i gubitka nasleđa u budućnosti na najmanju moguću meru. One se sprovede u sredini u kojoj se predmet ili, što je češće, grupa predmeta nalazi, bez obzira na starost i stanje predmeta. Te mere i aktivnosti su posredne – ne sprovede se na materijalu ili strukturi predmeta i ne menjaju njihov izgled.

Primeri preventivne konzervacije: odgovarajuće mere i aktivnosti u vezi s registracijom, pohranjivanjem, pakovanjem i transportom, obezbeđivanjem, upravljanjem faktorima okruženja (svetlo, vlažnost, zagađenje i kontrola štetočina), planiranjem za slučaj vanrednih prilika, obukom stručnog osoblja, podizanjem svesti u javnosti, usklađivanjem sa zakonom.

– **Kurativna konzervacija** podrazumeva sve aktivnosti koje se neposredno primenjuju na predmetu ili na grupi predmeta radi zaustavljanja postojećih štetnih procesa ili učvršćivanja strukture predmeta. Te aktivnosti primenjuju se samo onda kada su predmeti u tako trošnom stanju ili propadaju takvom brzinom da mogu nestati u relativno kratkom periodu. One ponekad menjaju izgled predmeta.

* Primeri: *neinterventivna konzervacija, indirektna konzervacija, pasivna konzervacija, briga o zbirkama, prezervacija, preventativna konzervacija, održavanje, indirektna prezervacija, aktivna konzervacija, konzervacija, direktna konzervacija, interventivna konzervacija, remedijalna konzervacija, kurativna konzervacija, stabilizacija, tretman, direktna prezervacija, popravka, rehabilitacija, renovacija, konzervacija restauracija* itd.

Primeri kurativne konzervacije: dezinfekcija tekstila, desalinizacija keramike, deacidifikacija papira, dehidratacija vlažnog arheološkog materijala, stabilizacija korodiranih metala, konsolidacija zidnih slika, uklanjanje korenja iz mozaika.

– **Restauracija** obuhvata sve aktivnosti neposredno primenjene na stabilnom predmetu radi poboljšanja njegovog vrednovanja, razumevanja i korišćenja. Te aktivnosti sprovode se samo onda kada je predmet izgubio deo svoje vrednosti ili funkcije zbog propadanja i promena koje je pretrpeo u prošlosti. One se zasnivaju na poštovanju originalnog materijala predmeta. Takve aktivnosti najčešće menjaju izgled predmeta.

Primeri restauracije: retuširanje slika, spajanje fragmenata polomljenih skulptura, vraćanje prvobitnog oblika korpe, popunjavanje šupljina kod staklenog suda.

Mere i aktivnosti konzervacije ponekad nemaju samo jednu svrhu. Na primer: uklanjanje laka može da predstavlja i restauraciju i kurativnu konzervaciju, primena zaštitnih obloga može da bude istovremeno i restauracija i preventivna konzervacija, a zatrpavanje mozaika može biti i preventivna i kurativna konzervacija.

U tom smislu se, za potrebe označavanja kompletne intervencije na predmetima u praksi preporučuje korišćenje termina *konzervacija-restauracija*.

Konzervacija je kompleksna i zahteva saradnju kvalifikovanih stručnjaka. Konkretnije rečeno, projekti koji uključuju neposredne aktivnosti na kulturnom nasleđu zahtevaju angažovanje konzervatora-restauratora (ICOM-CC *definicija profesije*, Kopenhagen 1984; ICOM-ov *Etički kodeks*).

Za potrebe međunarodnih sastanaka i višejezičnih publikacija, prevod Terminologije na engleski jezik glasi: conservation (konzervacija), preventive conservation (preventivna konzervacija), remedial conservation (kurativna konzervacija) i restoration (restauracija).

Za potrebe međunarodnih sastanaka i višejezičnih publikacija, prevod Terminologije na francuski jezik glasi: conservation-restauration (konzervacija), conservation préventive (preventivna konzervacija), conservation curative (kurativna konzervacija) i restauration (restauracija).

Za potrebe međunarodnih sastanaka i višejezičnih publikacija, prevod Terminologije na španski jezik glasi: conservación (konzervacija), conservación preventiva (preventivna konzervacija), conservación curativa (kurativna konzervacija) i restauración (restauracija).

Verzija teksta na srpskom jeziku pripremljena je uz saglasnost Radne grupe za terminologiju i Sekretarijata ICOM-CC-ja, kako bi se započelo s postupkom usklađivanja termina korišćenih u srpskom jeziku u oblasti konzervacije s konzervacijskom terminologijom međunarodne zajednice, uz puno poštovanje lokalne tradicije i konotacije koju dati termini u srpskom jeziku nose.

U *Glasniku Društva konzervatora* 33 je takođe objavljen prevod *Rezolucije o terminologiji* ICOM-CC-ja, usvojene 2008. godine u Nju Delhiju. Taj prevod prilagođen je terminologiji koja se koristi u oblasti konzervacije nepokretnog kulturnog nasleđa kod nas. Tako je u njemu termin *sanaciona konzervacija* upotrebljen kao prevod za engleski termin *remedial conservation*. U prevodu koji se objavljuje u časopisu *Dijana 13* u istom značenju koristi se termin *kurativna konzervacija*, koji prati poreklo reči *remedial*, a neposredno se vezuje za francusku reč *curative*.